

РОЗДІЛ IV

ДОКУМЕНТИ З ПРОБЛЕМ СВОБОДИ СУСПІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЇ

А.Колодний

РЕЛІГІЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДЦЕНЬ 2004 РОКУ

В цьому числі часопису вміщено таблицю, яка дає можливість простежити зміни релігійної мережі України протягом останніх десяти років. Щороку Держкомрелігії країни фіксує її зростання, але воно вже не є таким інтенсивним, як в перші роки незалежності. На січень 2004 р. цим державним органом офіційно зафіксовано 29725 організацій понад ста різних релігійних течій, церков, спільнот. Ця цифра включає 28614 релігійних громад, 365 монастирів з 6070 насельниками, 163 духовних навчальних заклади із 19450 слухачами, 285 місій, 75 братств. Священнослужителів в різних конфесіях було 26641 (з них 727 – іноземці). Працювало в 2003 р. при громадах 11500 недільних шкіл, видруковувалось 323 часописи і газети.

Найважливішою складовою релігійного життя в Україні залишалось Православ'я. Загалом воно налічує 15370 релігійних організацій, що становить 51,5% від загальної їх кількості. Домінуючою в Православ'ї України є Православна Церква Московського Патріархату. На сьогодні вона має 36 єпархій, в яких діють 10384 громад віруючих. Церква налічує 151 монастир із 4095 ченцями і черницями, 15 духовних навчальних закладів із 4282 слухачами, 95 періодичних видань, 3746 недільних шкіл та 36 братств. Церковну службу здійснюють 8620 священників. Предстоятелем церкви є митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан). Українська Православна Церква Київського Патріархату нараховує 31 єпархію, 3508 релігійних організацій. Вона має 34 монастирі з 185 ченцями, 2588 священнослужителів, 16 духовних навчальних закладів з 1480 слухачами, 23 місії і 8 братств, 25 періодичних видань та 1086 недільних шкіл. УПЦ КП очолює Патріарх Київський і всієї Руси–України Філарет (Денисенко). Українська автокефальна православна церква має 1190 релігійних організацій, 68% яких знаходиться у галичанських областях України. Предстоятель Церкви - митрополит Київський і всієї України Мефодій. Церковну службу в УАПЦ здійснюють 685 священників. Церква має 7 місій, п'ять монастирів, 325 недільних шкіл і 7 періодичних видань. Кафедральним собором УАПЦ є Андріївська Церква в Києві. Громади УАПЦ діють переважно в галичанських областях України. В Україні, окрім названих, на початок 2004 року діяло ще ряд інших православних церков. Так, Російська вільна (закордонна) православна церква мала 27 громад, Апокаліптична ПЦ – 6 (всі – на Вінничині). Діяло дві греко-православні громади, сім – православних незалежних. Функціонували громади реформованої і соборноправної православних церков. Поширені також різні об'єднання православного коріння. Так, старообрядницька церква Білокриницької згоди мала 59 громад. До Руської православної старообрядницької церкви безпопівської згоди належало 10 громад, 7 з яких - на Житомирщині. Російська істинно–православна церква об'єднує на цей час 23 громади. Церква Матері Божої Преображенної налічує 14 громад. На Одещині діяла одна громада іннокентіївців. Незмінною залишалася кількість громад молокан - 4. Характерно, що ці течії православного коріння не мають в Україні своїх навчальних закладів, видань, братств, мають обмежену кількість служителів культу.

Досить активно проходить відродження Української греко-католицької церкви. За кількістю релігійних організацій (3480) вона займає друге місце в Україні. Церковну службу в УГКЦ здійснює понад 2 тис. священників. 95% мережі греко-католиків зосереджено в трьох галичанських та Закарпатській областях. Очолює УГКЦ кардинал Любомир Гузар. Церква має 92 монастирі з 1134 насельниками, 14 місій, 2 братства, 13

навчальних закладів (1580 слухачів), 1132 недільні школи, видруковує 25 газет і журналів. Вирішене питання перенесення центру УГКЦ до Києва, де споруджується кафедральний собор. Динамічно розвивається останніми роками і Римсько-католицька церква, яку очолює кардинал Мар'ян Яворський. Вона має 7 навчальних закладів (біля 800 слухачів). На сьогодні діють 863 громади церкви, 80 монастирів (635 насельників), 518 недільних шкіл. РКЦ має 13 періодичних видань, 474 священнослужителі, серед яких 264 - іноземці.

Надто інтенсивно розвивається в Україні протестантизм. Він має 7278 релігійних організацій, в тому числі християн-баптистів — 2788, християн віри євангельської (п'ятидесятників) — 2061, свідків Єгови — 919, адвентистів сьомого дня — 965. Громади реформатської церкви є лише в Закарпатті (113). Три лютеранські церкви - німецька, українська і шведська - мають відповідно 40, 41 і 1 громаду. Пресвітеріан в Україні 40 громад, методистів — 16. Всі протестантські церкви мають необхідні управлінські структури, 73 навчальних закладів (8877 слухачів), налагоджену видавничу діяльність, видруковують 63 газети і журнали, опанували ефір українського радіо. Діє при громадах 3138 недільних шкіл, наявні 162 протестантські місії.

Мусульманських громад в Україні 467, але вони розподілені між 4 управліннями. Найбільше громад у Духовного Управління мусульман Криму — 331. В Україні діє 7 духовних навчальних закладів мусульман (276 слухачів), видруковується 5 їхніх газет. Іудаїзм має нині у нас сім течій, що налічують 250 громад. Існує п'ять іудейських навчальних закладів, друкується двадцять два періодичних видання.

Набули поширення в Україні новітні релігійні течії і напрямки. Серед них насамперед помітними є громади різних харизматичних напрямків (1112). Вони є переважно в східних та південних областях України. Діє також Новоапостольська церква (58 громад), Церква Ісуса Христа Святих останніх днів - мормонів (55), Церква Христа (100). Дещо стабілізувалися неоорієнталістські течії - Товариство свідомості Крішні (38 громад), буддисти (45), бахаї (13), Сахаджа-Йога (18). Функціонують 77 громад різних рідновірських напрямів, зокрема 48 - РУНВіри .

Крім названих вище, в Україні діють ще більше 200 малочисельних громад віруючих понад 50 різних релігійних напрямів, течій і толків. Тут варто назвати Вірменську Апостольську Церкву, яка має 20 громад. Центр церкви, очолюваний архієпископом Григорісом, знаходиться у Львові.

В 2003 р. загалом продовжували розбудову своєї мережі православні церкви, що подеколи виливалося в колізії між ними. Призупинилося зростання УАПЦ. Загалом вже маємо насичення парафіями УГКЦ та РКЦ у західному регіоні. Спостерігається інтенсивне зростання мережі протестантських церков, особливо баптистів, п'ятидесятників і свідків Єгови. Загострюються відносини між окремими течіями в іудаїзмі та ісламі. З нових течій успіх в поширенні мають харизмати, а ось неоязичники і неоорієнталісти дещо стабілізувалися у своєму рості. Рік знаменувало розширення мережі духовних навчальних закладів, видавничої діяльності церков, завершення будівництва нових храмових споруд і будинків молитви. Намітилося перетворення УГКЦ в регіоні її високого поширення в тоталітарну церкву. Відносини між релігійними спільнотами загалом були толерантні, хоч подекуди мали місце протистояння між православними і греко-католиками, між православними різних церков із-за володіння храмами. Частіше напругу релігійне життя мало в Криму. Виявилось зближення між церквами української національної орієнтації і все більше відсторонення УПЦ МП від ідеї розбудови Єдиної Помісної Церкви. Особливу увагу в році минулому церкви приділяли питанню можливого удосконалення діючого Закону про свободу совісті. Міжцерковна Рада заблокувала розширення свого складу новими членами — релігійним спільнотами, які мають всеукраїнські управлінські структури. Протягом року залишилося невирішеним питання надання офіційної реєстрації таким новим релігійним утворенням як громада майстра Сія-Сіясвіт, Церква єднання, Всесвітня спільнота ЮСМАЛОС, Соборноправна православна Церква, Церква сасентології та ін., хоч вони й звернулися з відповідними проханнями до державних органів.